

ПРЕМА ИСТОИМЕНОМ РОМАНУ МЕШЕ СЕЛИМОВИЋА

ДЕРВИШ И СМРТ

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

БАЊА ЛУКА

(БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА-РЕПУБЛИКА СРПСКА)

СРЕДА, 23. ЈУН

BASED ON THE EPONYMOUS NOVEL BY MEŠA SELIMOVIĆ

DEATH AND THE DERVISH

NATIONAL THEATER OF THE REPUBLIKA SRPSKA IN

BANJA LUKA

(BOSNIA AND HERZEGOVINA-THE REPUBLIC OF SRPSKA)

WEDNESDAY, 23RD JUNE

Режија и драматизација: ДЕЈАН ПРОЈКОВСКИ
Сценограф: ВАЛЕНТИН СВЕТОЗАРЕВ
Костимографкиња: ИВАНА РИСТИЋ
Кореографија: ОЛГА ПАНГО
Композитор: ГОРАН ТРАЈКОСКИ
Асистент режије: АНДРЕЈ ЦВЕТАНОВСКИ
Дресери: МИЛИВОЈЕ РУЖЕВИЋ и ЗОРАН ЂУРГУЗ
Лекторка: НАТАША КЕЦМАН

Улоге

Ахмед Нурудин: ЗЛАТАН ВИДОВИЋ
Мула Јусуф: РАДЕ КОСТИЋ
Хасан: ЖЕЉКО ЕРКИЋ
Кадија: ДУШКО МАЗАЛИЦА
Кадиница: АЊА ИЛИЋ
Муфтија: ЉУБИША САВАНОВИЋ
Муселим: ДАНИЛО КЕРКЕЗ
Хафиз Мухамед: ЂОРЂЕ МАРКОВИЋ
Бјегунац: БОЈАН КОЛОПИЋ
Синанудин: ДРАГОСЛАВ МЕДОЈЕВИЋ
Отац: БОШКО ЂУРЂЕВИЋ
Кара-Заим: РОК РАДИША
Џемал: ОГЊЕН КОПУЗ
Непознати: МИРОСЛАВ СИНКИЋ
Осман: ЗОРАН СТАНИШИЋ
Младић: МАРКО ВУЈЕВИЋ
Дијете: АРИАН САРАЈЛИЋ
Стражар: НИКОЛА МИЛАКОВИЋ
Гробар: ЂОРЂЕ ИВИЋ
Плесачица: БОЈАНА ГРБИЋ
ТЕОДОРА СТОЈКОВИЋ, ДРАГАНА АРСЕНИЋ,
СОФИЈА РИСТИЋ, АНДРИЈА МИТИЋ, ДАНИЛО
МИЛЕНКОВИЋ, ДАНА ПОЛЕТАН (Народ и дервиши)
У представи играју коњ Цезар и јастреб Милица.

Представа траје 2 сата и 40 минута са паузом

Direction and dramatization: DEJAN PROJKOVSKI
Set design: VALENTIN SVETOZAREV
Costume design: IVANA RISTIĆ
Choreographer: OLGA PANGO
Composer: GORAN TRAJKOSKI
Assistant director: ANDREJ CVETANOVSKI
Trainers: MILIVOJE RUŽEVIĆ and ZORAN ĆURGUZ
Proofreader: NATAŠA KEĆMAN

Cast

Ahmed Nurudin: ZLATAN VIDOVIĆ
Mula Jusuf: RADE KOSTIĆ
Hasan: ŽELJKO ERKIĆ
Judge: DUŠKO MAZALICA
Judge's wife: ANJA ILIĆ
Mufti: LJUBIŠA SAVANOVIĆ
Muselim: DANILO KERKEZ
Hafiz Muhamed: ĐORĐE MARKOVIĆ
Fugitive: BOJAN KOLOPIĆ
Sinanudin: DRAGOSLAV MEDOJEVIĆ
Father: BOŠKO ĐURĐEVIĆ
Kara-Zaim: ROK RADIŠA
Džemal: OGNJEN KOPUZ
Unknown: MIROSLAV SINKIĆ
Osman: ZORAN STANIŠIĆ
Young man: MARKO VUJEVIĆ
Child: ARIAN SARAJLIĆ
Guard: NIKOLA MILAKOVIĆ
Gravedigger: ĐORĐE IVIĆ
Dancer: BOJANA GRBIĆ
TEODORA STOJKOVIĆ, DRAGANA ARSENIĆ,
SOFIJA RISTIĆ, ANDRIJA MITIĆ, DANILO
MILENKOVIĆ, DANA POLETAN (People and Dervishes)
The horse Caesar and the hawk Milica

The play is 2 hours and 40 minutes long,
with one intermission

ПИСАЦ

Нисам писао роман о коријену муслиманства (то сам поменуо узгред), нисам писао роман о бесмислености људског настојања, ни роман који приповиједа незнање... Ја сам хтио да напишем роман о љубави, роман о трагедији човјека који је толико индоктриниран да догма којој служи постане суштина његова живота: промашио је љубав, промашиће и живот... *Дервиш и смрт* је књига о љубави и мржњи, догми и животу, личном и неличном, издвојеном и општем. Догма и живот су стално у сукобу...

Радован Поповић, *Животи Меше Селимовића*

МЕХМЕД МЕША СЕЛИМОВИЋ

Романсијер, приповедач, есејиста (Тузла, 26. априла 1910—Београд, 11. јула 1982). У родном граду завршио је основну школу и гимназију, а 1934. дипломирао на Филозофском факултету у Београду. Године 1943. ухапшен је због учешћа у партизанском антифашистичком покрету. Након преласка на слободну територију, по ослобођењу, постао је члан Комунистичке партије Југославије. Био је и политички комесар Тузланског партизанског одреда. Његовог брата, такође комунисту, због наводног присвајања народне имовине, стрељала је 1944. комунистичка власт, догађај који ће бити повод да напише роман *Дервиш и смрт*.

Од 1947. Меша Селимовић живео је у Сарајеву. Радио је као професор Више педагошке школе, па као доцент на сарајевском Филозофском факултету. Био је уметнички директор Босна-филма, директор Дrame Народног позоришта, главни уредник Издавачког предузећа „Свјетлост“. Биран је за председника Удружења књижевника БиХ, а од 1971. био је почасни доктор Сарајевског универзитета.

Након пензионисања прешао је у Београд, 1972. Биран је за председника Савеза књижевника Југославије, члана Главног одбора

Стеријиног позорја. Био је редовни члан Српске академије наука и уметности и Академије наука и умјетности Босне и Херцеговине.

Аутор је романа: *Тишине* (1961), *Мајла и мјесечина* (1965), *Дервиш и смрт* (1966), *Тврђава* (1970), *Осврво* (1974), *Круг* (1983, недовршени роман, објављен постхумно). Објавио је и збирке приповедака *Прва чеџа*, *Туђа земља*, *Дјевојка црвене косе*; студију (језичку али и друштвену и историјску) *За и проишав Вука* (1967), есеје *Есеји и олеги*; *Писци*, *мишљења*, *разговори* и *Сјећања* (уједно и мемоарска проза) и друго.

Добитник је бројних награда, међу којима се издвајају награде за роман *Дервиш и смрт* – НИН-ова, Горанова награда и Његошева награда. Њему у част додељује се неколико награда које носе његово име.

РЕДИТЕЉ

Када би једног дана дошао крај ове наше цивилизације и када бисмо требали да покажемо шта је био смисао нашег постојања, роман *Дервиш и смрт* и аутор Меша Селимовић сигурно показују смисао постојања наше цивилизације, уз Достојевског, Шекспира, Баха, Моцарта, Микеланђела...

Ако Енглези игају Шекспира у оригиналу и ми можемо да играмо Селимовића у оригиналу, што је заиста велика ствар, част и одговорност. Имао сам могућност да се неколико година раније сусрећем са великом литературом. Режирао сам *Браћу Карамазове*, *Ану Карењину*, *Коцкара*... У кратком периоду радио сам представе по адаптацијама културних романа, тако да знам колики је изазов, али и колико је то тежак посао. С обзиром на то да сам радим драматизације, увек са глумцима дуго разговарам и анализирам, јер не постоји другачији и бољи начин кад се на сцену постављају тако велики романи. Сви заједно треба да проживимо тај материјал, сваку реченицу, детаљ, метафору... Драматизација коју сам радио у Народном позоришту Републике Српске је, од свих других драматизација које сам читао, најближа роману и најбоље може да се види та драматуршка линија Меше Селимовића. Захтјевно је извући све што се може у тих два и по сата на сцени.

Тачније, имамо задатак да пренесемо роман на сцену и да створимо своју сценску естетику. Све друго је бесмислено. *Дервиш и смрт* је једно од умјетничких дела којима ова цивилизација треба да се поноси.

ДЕЈАН ПРОЈКОВСКИ

Редитељ (Битољ, Македонија, 1979). Дипломирао је и магистрирао позоришну режију на Националној академији за позоришну и филмску умјетност „Крсто Сарафов“ (НАТФА) у Софији (2002) и исте године дебитовао на професионалној сцени.

Један је од водећих македонских позоришних редитеља и професор Позоришне режије и Глуме на Универзитету за аудио-визуелне умјетности Европа Прима. Пројковски се потврдио као редитељ великих дела светских класика, стварајући представе специфичне естетике и иновативног сценског језика. Радио је представе не само у својој домовини већ и у Србији, Бугарској, Русији, Турској, Црној Гори, Хрватској и копродукционе представе с немачким, италијанским и словеначким позориштима и фестивалима. За изузетна уметничка достигнућа добио је низ професионалних признања и награда. На највећем националном позоришном фестивалу „Војдан Чернодрински“ добио је четири Гран-при награде, као и

признање за режију. На Фестивалу „Стоби“ два пута је добио награде за најбољу режију, а на Фестивалу ФИАТ два пута награде за најбољу режију и представе.

У последње две године освојио је Награду за најбољу представу Јудита на 64. Сплитском љету, за најбољу представу у Хрватској / Награда хрватског глумишта, највећу позоришну награду у Турској АФИФЕ – „Позоришни Оскар“, Награду критике за најбољу представу у Турској, за најбољу представу на Бијеналу црногорског позоришта.

Његове представе гостовале су на позоришним фестивалима у Италији, Немачкој, Турској, Француској, Енглеској, Србији, Хрватској, Пољској, Словенији, Русији, Црној Гори, Ирану, Мађарској.

Добитник је и награде „13. новембар“ (2014), највећег признања Града Скопља за изврсне уметничке резултате.

КРИТИКА

Већ неко вријеме у Народном позоришту Републике Српске игра *Дервиш и смрт*. Представа рађена по једном од највећих романа из пера непревазиђеног критичара карактера овог народа, великог Меше Селимовића.

Не смијемо заборавити да је роман *Дервиш и смрт* проглашен романом вијека и да је у питању дјело које никада неће изгубити

актуелност и квалитет. Имао сам прилику да погледам представу (напокон) и ово пишем само да бих што више људи убиједио да и они погледају, те да у времену ове епидемије почасте себе невјероватном културном вакцином.

Оживјети роман прилагодивши га позоришту није подухват који је лако извести, али режисеру Дејану Пројковском, са невјероватном екипом глумаца, сценографијом, музиком и кореографијом пошло је за руком да такво нешто, и то маестрално, учини на сцени Народног позоришта Републике Српске. Ова представа је продукцијски мастерклас и може служити на понос Народног позоришта.

Да бих се оправдао за наслов морам споменути сценографију која је невјероватна, у складу са временом, а опет некако футуристичка. Као да је „Рамштајн“ имао концерт у Сирији у 11. вијеку. Невјероватни костими, одлична транзиција између дијалога и догађаја и оног најбитнијег, унутрашњег превирања дервиш шеиха Ахмета Нурудина. Толико стила и пажње у сваком детаљу, толико наглашених емоција и тих безвременских порука које су главна одлика овог романа.

Наравно, најбитнија ставка ове представе су глумци. Сјетите се када сте читали овај роман како сте у глави могли дефинисати сваки лик. Глумачка екипа која је радила ову представу учинила је сваки лик толико живим и јасним да то на моменте изгледа нерeално.

Главни лик тумачи Златан Видовић и то на невјероватан начин, вјеродостојно, са таквом озбиљношћу и преданошћу да сваку Нурудинову емоцију прикаже и нагласи баш онако како је то Селимовић и хтио.

Важно је споменути да представа траје 160 минута и Златан је константно на сцени, неуморно и одлучно приказујући све оно што требамо видјети како бисмо схватили лик којем је живот тамница. Такође ту су и ликови попут Муле Јусуфа којег је оживио Раде Костић и то на невјероватан начин, Хасана глуми Жељко Еркић, који се на сцени у пар наврата појавио са својим коњем. Кадрија је Душко Мазалица који у представи глуми са јастребом, кадиница је Ања Илић која ме искрено одушевила како је приказала моћ-

ну жену тог времена. Муфтија је Љубиша Савановић, Муселим Данило Керкез, а Хафиз Мухамед Ђорђе Марковић. Бјегунца глуми Бојан Колопић, Синанудина Драгослав Медојевић, а Кара Заима Рок Радиша.

(...) Ту је и један нијем глумац који је можда и најбитнији, како сам рекао раније представа има доста футуристичког, па се кроз представу појављује мушки сако који има леђа препуна забодених ножева, а признаћете ма у ком времену живјели сви смо тај сако проносили барем по један круг.

Зоран Матић
(Ехо њоршал)

Тридесет људи на сцени пуних два и по сата, што је заиста озбиљна ствар. Заиста је проклето озбиљна ствар, посебно током пандемије, када су позоришта у нашој земљи, региону и свијету пред ивицом колапса. У том контексту, критичар „Одјека“ у тексту између осталог каже: „Имао сам прилику да гледам представу (коначно) и ово пишем само да бих убиједио што већи број људи да је погледа и да се за вријеме ове епидемије почасте са невјероватном културном вакцином.“

Па управо таква вакцина с времена на вријеме, упркос околностима, потребна нам је на домаћој позоришној сцени. Овог мје-

WRITER

MEHMED MEŠA SELIMOVIĆ (1910–1982)

Novelist, short story writer, essayist. He finished elementary and grammar school in Tuzla and graduated from the Faculty of Philosophy in Belgrad in 1934. In 1943, he was arrested for collaborating with the Partisan Anti-Fascist movement. After crossing to the liberated territory, after the liberation, he became a member of the League of Communists of Yugoslavia. He was a political commissar of Tuzla's Partisan detachment. His brother, also a communist, was executed in 1944 by the Communist party.

In 1947, he moved to Sarajevo and worked as a professor at the Teacher's Training College and as the assistant professor at the Faculty of Philosophy in Sarajevo. He was the art director of Bosnia Film, the director of the Drama of the National Theatre, the editor-in-chief in the Sjetlost Publishing House, the president of the Association of Writers of B&H, and received an honorary doctorate from the University of Sarajevo.

After retiring, he moved to Belgrade in 1972. He became the president of the Association of Writers of Yugoslavia, the member of the Main Board of Sterijino Pozorje, a member of the Serbian Academy of Sciences and Arts and the *Academy of Sciences and Arts of Bosnia and Herzegovina*.

He published novels *Silence* (1961), *Mist and Moonlight* (1965), *Death and the Dervish* (1966), *The Fortress* (1970), *The Island* (1974), and *The Circle* (1983, left unfinished, posthumously published). He also published short story collections *The First Company*, *Foreign Lands*, and *Redhead Girl*, and a study *Pro et Contra Vuk* (linguistic, social, and historical study), as well as essay collections *Essays and Reflections*, *Writers, Opinions, Conversations, and Memories* (memoir), and other work.

He was the recipient of numerous awards, including the NIN Award, the Goran's Award, and the Njegoš Award for *Death and the Dervish*. Several awards are named after him as well.

сеца због великог броја позитивних случајева ковида-19 у нашој земљи, нека од позоришта скидала су представе са редовног репертоара, упркос кратком покушају негдје у октобру да ствари помјере са мртве тачке након паузе од скоро седам мјесеци.

(...) Да се ова представа изводи на сцени Македонског народног позоришта, капацитет публике од 30% био би испуњен са сигурношћу и нестрпљиво би се ишчекивало свако сљедеће извођење. „Најбоље можемо да се одупремо ономе што нам се не свиђа ако стварамо љепоту.“ „Све можемо побиједити љепотом“, рекао је сам Пројковски у интервјуу најављујући представу *Дервиш и смрт* на Великој сцени Народног позоришта Републике Српске.

Весна Дамчевска
(*Нова Македонија*, 25. 11. 2020)

DIRECTOR

DEJAN PROJKOVSKI (BITOLJ, 1979)

He obtained his bachelor's and master's degree in Theater Directing from the Krsto Sarafov National Academy of Theater and Film Arts in Sofia in 2002 and made his professional debut the same year.

He is one of the leading Macedonian theater directors and a professor of Theater Directing and Acting at the Europa Prima University of Audio-Visual Arts. He confirmed himself as the director of great productions of world classics, directing performances of specific aesthetics and innovative stage language. He has directed in North Macedonia, Serbia, Bulgaria, Russia, Turkey, Montenegro, and Croatia, as well as several co-productions with German, Italian, and Slovenian theaters and festivals. He is the recipient of numerous professional recognitions and awards for his exceptional artistic achievements. At the largest national theater festival, the Vojdan Černodrinski Festival, he received four Grand Prix awards, as well as the directing award. At the Stobi Festival, he received two awards for the best director, and at the FIAT Festival, he received two awards for the best director and production.

Over the last two years, he has won the Judith Award for the Best Play at the 64th Split Summer Festival, for the best play in Croatia – the Croatian Acting Award – the largest theater award in Turkey – AFIFE, the Theater Oscar, the Critics Award for the Best Play in Turkey – and the Award for the Best Play at the Montenegrin Theater Biennial.

His plays participated in theater festivals in Italy, Germany, Turkey, France, England, Serbia, Croatia, Poland, Slovenia, Russia, Montenegro, Iran, and Hungary.

He was also the recipient of the 13th November Award in 2014, the highest recognition of the City of Skopje for excellent artistic results.

REVIEWS

The play *Death and the Dervish* has been playing at the National Theater of Republika Srpska for some time now. The play is based on one of the greatest novels written by the unsurpassed critic of the character of our

people, the great Meša Selimović.

We must not forget that the novel *Death and the Dervish* is thought to be the novel of the century and that it is a work of art that will never lose its relevance and quality. I had the opportunity to (finally) see the play and I am writing this to convince as many people as possible to see it as well, and to treat themselves to an incredible cultural vaccine during this epidemic.

Bringing this novel to life by adapting it to the theater is not an easy task, but the director Dejan Projkovski, with an incredible team of actors, set designers, composers, and choreographers, managed to do that masterfully on the stage of the National Theater of the Republika Srpska. This play is a production master class, and something the National Theater should be proud of.

To justify the title of my article, I have to mention that the set design is amazing – keeping with the times, yet somehow futuristic. It is as if Rammstein had a concert in Syria in the 11th century. We see incredible costumes, a great transition between the dialogue and the events, and, most importantly, Ahmed Nurudin's inner turmoil. There is so much style and attention in every detail, so many emphasized emotions and those timeless messages that are the main feature of this novel.

Of course, the actors are the most important feature of this play. Just remember how you could define each character in your head while reading the novel. The cast made each character alive and clear so that it seemed unreal at times.

Zlatan Vidović portrays the main character, amazingly, credibly, seriously, and dedicated to showing and emphasizing every Nurudin's emotion exactly as Selimović wanted. It is important to mention that the play lasts for 160 minutes, and Zlatan is constantly on the stage, tirelessly and resolutely showing everything we need to see to understand the character whose life is a dungeon.

Zoran Matić (*Eho portal*)